

ГЛАВА 1

Загальні риси і основні принципи

Загальні риси

1.01 Європейська система рахунків (надалі - «ЄСР 2010» або «ЄСР») є системою обліку, сумісною на міжнародному рівні, для систематичного і докладного опису економіки в цілому (тобто, область, країна або група країн), її компонентів та її зв'язку з іншими економіками.

1.02 Система, що передувала ЄСР 2010, - Європейська система рахунків 1995 (ЄСР 95) - була опублікована в 1996¹ році. Методологія за ЄСР 2010 має таку ж структуру (це зазначено в Додатку), що і видання ЄСР 95 в перших 13 главах, і доповнена 11 новими главами, у яких розглядаються аспекти системи, що відображають нові тенденції у вимірюванні сучасних економік та використанні ЄСР 95 в Європейському Союзі (ЄС).

1.03 Дане керівництво має наступну структуру. У Главі 1 розглянуті основні функції системи з концептуальної точки зору, викладені принципи ЄСР, а також описані основні статистичні одиниці та їх групи. Вона дає загальне уявлення про послідовність рахунків, містить короткий опис ключових зведених показників, роль таблиць ресурсів та їх використання, а також систему "витрати - випуск". У Главі 2 розглядається інституціональні одиниці, які використовуються при вимірюванні економіки, а також процедура класифікації цих секторів та інших груп з метою проведення аналізу. У Главі 3 розглянуто всі операції з продукцією (товарами і послугами) та невикористаними активами у системі. Глава 4 розглядає всі операції в економіці, що призводять до розподілу й перерозподілу доходів та статків в економіці. У Главі 5 розглядаються фінансові операції в економіці. Глава 6 розглядає зміни, які можуть відбутися у вартості активів з неекономічних причин або через зміни цін. У Главі 7 розглядаються баланси і схема класифікації активів і зобов'язань. У Главі 8 викладена послідовність рахунків та балансуєчі статті, пов'язані з кожним рахунком. Глава 9 розглядає

таблиці ресурсів і використання та їх роль у узгодженні показників доходів, випуску продукції та витрат в економіці. В ній також описані таблиці витрат - випуску, які можуть бути отримані із таблиць ресурсів та використання. У Главі 10 розглядається концептуальна основа показників ціни та обсягу, пов'язаних з номінальною вартістю, що обліковується на рахунках. У Главі 11 розглядаються показники населення та ринку праці, які можуть використовуватися разом з показниками національних рахунків в економічному аналізі. У Главі 12 наводиться короткий опис квартальних національних рахунків і того, чим вони відрізняються від річної звітності.

1.04 У Главі 13 викладені питання, пов'язані з цілями, концепціями та компіляцією при складанні набору регіональних рахунків. Глава 14 розглядає процедуру оцінки фінансових послуг, що надаються фінансовими посередниками та фінансуються за рахунок чистих відсоткових надходжень, і містить під собою роки досліджень державами-членами з метою отримання показника, який би був надійним і гармонізованим серед держав-членів. Глава 15 щодо контрактів, договорів оренди та ліцензій, описує важливі питання щодо національних рахунків. В Главах 16 і 17 йдеться про страхування, соціальне страхування та пенсії, описується процедура виконання цих умов в національних рахунках в міру того, як питання перерозподілу стають все більш цікавими в умовах старіння населення. У Главі 18 описуються рахунки решти світу, які є еквівалентом національних рахунків щодо рахунків вимірювальної системи платіжного балансу. Главі 19, у якій йдеться про європейські рахунки, є також новою. У ній описуються аспекти національних рахунків, для яких європейські інституційні та торговельні умови викликають певні питання, що вимагає гармонізованого підходу. У Главі 20 розглядаються рахунки для державного сектора, який викликає особливий інтерес в міру того, як фінансова розсудливість держав-членів продовжує відігравати вирішальну роль у проведенні економічної політики у країнах ЄС. У Главі 21 розглядаються зв'язки між рахунками підприємств та національними рахунками, які викликають все більший інтерес в міру того, як транснаціональні корпорації стають відповідальними за збільшення частки у валовому внутрішньому продукті (ВВП) для всіх країн. У Главі 22 розглядається зв'язок

¹ Регламент Ради (ЄС) № 2223/96 від 25 червня 1996 року щодо європейської системи національних і регіональних рахунків у Співтоваристві (OJ L 310, 30.11.1996, с. 1).

допоміжних рахунків з основними національними рахунками. Глави 23 і 24 мають довідковий характер: У Главі 23 вказано класифікації, що використовуються для секторів, видів діяльності та продукції в ЄСР 2010, а у Главі 24 вказано повну послідовність рахунків для кожного сектора.

- 1.05 Структура ЄСР 2010 узгоджується з міжнародними керівними принципами щодо національних рахунків, викладених у Системі національних рахунків 2008 року (СНР 2008), за винятком деяких відмінностей у презентації та більш високого ступеня точності деяких концепцій ЄСР 2010, що використовується для конкретних цілей ЄС. Ці керівні принципи були підготовлені в межах спільної відповідальності Організації Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Статистичного бюро Європейського союзу (Євростату), Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) та Світового банку. ЄСР 2010 орієнтована на конкретні обставини і потреби в даних у ЄС. Як і в СНР 2008, ЄСР 2010 гармонізовано з концепціями і класифікаціями, що використовуються в багатьох інших соціально-економічних статистичних показниках (наприклад, статистичні показники зайнятості, виробництва та зовнішньої торгівлі). Тому ЄСР 2010 обслуговує центральну основу критеріїв для соціальних та економічних статистичних показників ЄС та його держав-членів.
- 1.06 Структура ЄСР складається з двох основних наборів таблиць:
 - (а) рахунки інституційного сектору;
 - (б) основа "витрати – випуск" та рахунки за галузями.
- 1.07 Секторальні рахунки надають (за допомогою інституційного сектору) систематичний опис різних етапів економічного процесу: виробництво, отримання доходів, розподіл доходів, перерозподіл доходів, використання доходів та фінансові і не фінансові накопичення. Секторальні рахунки також включають баланси для того, щоб описати залишки активів, зобов'язань і чистої вартості активів на початок і кінець звітного періоду.
- 1.8 Основа «витрати – випуск» за допомогою таблиць ресурсів та використання встановлює більш детально процес виробництва (структура витрат, отриманий дохід і зайнятість) і потоки товарів та послуг (випуск продукції, імпорт, експорт, кінцеве

Загальні риси і основні принципи

споживання, проміжне споживання та накопичення капіталу за товарними групами). У цій системі відображені дві важливі бухгалтерські тотожності: сума доходів, отриманих у галузі, дорівнює сумі доданої вартості, виробленої цією галуззю, а для будь-якого продукту або групи продуктів пропозиція дорівнює попиту.

- 1.9 ЄСР 2010 охоплює концепції населення та зайнятості. Ці концепції є актуальними для секторальних рахунків, рахунків за галузями та основи для ресурсів і використання.
- 1.10 ЄСР 2010 не обмежується щорічною національною звітністю й також поширюється на квартальні рахунки та рахунки за менш або більш тривалий період. Вона також відноситься і до регіональних рахунків.
- 1.11 ЄСР 2010 існує поряд з СНР 2008 через використання показників національних рахунків в ЄС. Держави-члени несуть відповідальність за збір та надання власних національних рахунків, які описують економічне становище їхніх країн. Держави-члени також складають набір рахунків, які надаються Комісії (Євростату) у рамках регуляторної програми з передачі даних по ключовим соціальним, економічним і фінансовим використанням в Союзі. Ці використання включають визначення монетарних внесків державами-членами до бюджету ЄС за допомогою «четвертого ресурсу», допомогу регіонам ЄС в рамках програми структурних фондів та спостереження за економічними показниками держав-членів в рамках процедури надмірного дефіциту і Пакту стабільності і зростання.
- 1.12 З метою розподілу зборів і компенсацій відповідно до показників, що збираються і представляються з суворим дотриманням послідовності, економічні статистичні показники, що використовуються для цих цілей повинні укладатися відповідно до однакових концепцій і правил. ЄСР 2010 є нормативним документом, що викладає правила, методи, визначення і класифікації, що застосовуватимуться при підготовці національних рахунків у межах держав-членів, які будуть частиною програми передачі даних, викладеної в Додатку В до цієї Постанови.
- 1.13 Враховуючи дуже великі суми коштів, що обертаються в системі внесків та пільг, що працює в ЄС, дуже важливо застосовувати систему вимірювання послідовно в кожній з держав-членів. За таких обставин, важливо застосовувати обережний підхід до оцінок, які не є доступними

безпосередньо на ринку і при цьому уникати використання процедур на основі моделей для оцінки показників національних рахунків.

- 1.14 У ряді випадків концепції ЄСР 2010 є більш конкретним і точним у порівнянні з СНР 2008, в цілях забезпечення якомога більшої узгодженості щодо показників держав-членів, що отримуються з національних рахунків. Ця переважаюча вимога щодо надійних і узгоджених оцінок призвела до визначення основного набору національних рахунків у країнах ЄС. У випадках, коли рівень узгодженості оцінки серед держав-членів не є достатнім, останні оцінки, як правило, включаються до так званих «неосновних рахунків», які включають додаткові таблиці та допоміжні рахунки.
- 1.15 Приклад потреби в обережності при створенні ЄСР 2010 можна знайти у сфері пенсійних зобов'язань. Існує велика потреба в цих показниках з метою сприяння економічному аналізу, але критично важлива вимога ЄС щодо підготовки рахунків, які б узгоджувалися в часі і просторі, призвела до обережності в підході.

Глобалізація

- 1.16 Економічна діяльність, яка дедалі набуває більш глобального характеру, призвела до збільшення міжнародної торгівлі у всіх її проявах, а також до появи проблем для країн, щодо відображення своїх внутрішніх економік в національних рахунках. Глобалізація є динамічним і багатовимірним процесом, при якому національні ресурси стають більш мобільними з міжнародного погляду, а національні економіки стають все більш взаємозалежними. Особливістю глобалізації, яка потенційно призводить до більшості проблем вимірювання національних рахунків, є збільшення частки міжнародних операцій, здійснюваних транснаціональними компаніями, в яких зовнішньоекономічні операції відбуваються між материнськими, дочірніми та залежними компаніями. Однак існують і інші проблеми, нижче наведений більш вичерпний перелік питань щодо даних:

- (1) трансферне ціноутворення в афілійованих корпораціях (оцінка імпорту та експорту);
- (2) збільшення обсягів переробки давальницької сировини, у межах якої товари перетинають міжнародні кордони без переходу права

Загальні риси і основні принципи

власності (товарів для переробки), та перепродажу;

- (3) міжнародна торгівля через Інтернет як для корпорацій, так і для домашніх господарств;
 - (4) торгівля та використання об'єктів інтелектуальної власності в усьому світі;
 - (5) працівники, що працюють за кордоном, і переказують значні суми своїм родинам у межах їх країн (грошові перекази працівників у вигляді особистих переказів);
 - (6) транснаціональні корпорації, що організували свою діяльність у різних країнах з метою максимізації ефективності виробництва та мінімізації глобального податкового навантаження. Це може призвести до штучних корпоративних утворень, в яких може бути відсутньою економічна реальність;
 - (7) використання фінансових офшорних компаній (підприємства спеціального призначення та інші форми) для організації фінансування глобальної діяльності;
 - (8) реекспорт товарів та перевезення товарів між державами-членами в ЄС після вступу до Союзу (квазі-транспорт);
 - (9) збільшення обсягів відносин із залученням прямих іноземних інвестицій та потреба у визначенні і віднесенні потоків прямих інвестицій.
- 1.17 Всі ці аспекти глобалізації, які дедалі поширюються, все більше ускладнюють задачу збирання та точного вимірювання транскордонних потоків, яка стоїть перед національними статистиками. Навіть за наявності універсальної і надійної системи збору та вимірювання у суб'єктів в секторі решти світу (а отже на міжнародних рахунках, що містяться в платіжному балансі, також), глобалізація призводитиме до збільшення потреби в додаткових зусиллях зі збереження якості національних рахунків для всіх економік та груп економік.

Основа аналізу і політика

1.18 Основа ЄСР може використовуватися для аналізу та оцінки:

(а) структури економіки в цілому. Приклади типів використовуваних оцінок наведені нижче:

- (1) додана вартість та зайнятість за галузями;
- (2) додана вартість та зайнятість за регіонами;
- (3) розподіл доходів за секторами;
- (4) імпорт і експорт за товарними групами;
- (5) витрати на кінцеве споживання за функціональними категоріями та товарними групами;
- (6) нагромадження основного капіталу та залишки основного капіталу за галузями;
- (7) побудова залишків і потоків фінансових активів за видами активів і за секторами;

(б) конкретних частини або аспектів економіки. Приклади:

- (1) банківська справа і фінанси національної економіки;
- (2) роль уряду та його фінансове становище;
- (3) економіка конкретного регіону (в порівнянні з національною економікою в цілому);
- (4) заощадження та рівень заборгованості домогосподарств;

(с) розвитку економіки з плином часу. Приклади:

- (1) аналіз темпів зростання ВВП;
- (2) аналіз інфляції;
- (3) аналіз сезонних змін у витратах домогосподарств на основі квартальних рахунків;
- (4) аналіз мінливої значущості тих чи інших видів фінансових інструментів з плином часу, наприклад, більше значення похідних фінансових інструментів;
- (5) порівняння виробничих структур національної економіки протягом тривалого періоду часу;

(д) економіки в цілому у порівнянні з іншими країнами. Приклади:

- (1) порівняння ролі і розмірів держави в державах-членах ЄС;
- (2) аналіз взаємозалежності між економіками ЄС, враховуючі держав-членів та їхні регіони;
- (3) аналіз складу і місця призначення експорту до ЄС;

(4) порівняння темпів зростання ВВП або наявного доходу на душу населення в ЄС та інших розвинених країнах.

1.19 Для ЄС та його держав-членів показники з основи ЄСР відіграють важливу роль у розробці та контролі їх соціальної та економічної політики.

В наступних прикладах демонструється використання основи ЄСР:

(а) моніторинг та керівництво за макроекономічною та грошово-кредитною політикою Єврозони, а також визначення критеріїв зближення економічного і валютного союзу (ЕВС) з точки зору показників національних рахунків (наприклад, темпи зростання ВВП);

(б) встановлення критеріїв процедури визначення надмірного дефіциту: показники державного дефіциту і боргу;

(с) надання фінансової підтримки регіонам ЄС: розподіл коштів по видатках на регіони використовує статистику регіональних рахунків;

(д) визначення власних ресурсів бюджету ЄС. Останні залежать від показників національних рахунків за трьома напрямками:

- (1) загальний обсяг ресурсів ЄС визначається як відсоток від суми валового національного доходу держав-членів (ВНД);
- (2) третім власним ресурсом ЄС є власний ресурс ПДВ. Внески державами-членами для цього ресурсу в значній мірі визначаються показниками національних рахунків, оскільки ці показники використовуються для розрахунку середньої ставки ПДВ;
- (3) відносні обсяги внесків держав-членів до четвертого власного ресурсу ЄС ґрунтуються на їх оцінках валового національного доходу. Ці оцінки є основою для більшості платежів держав-членів.

Характеристики концепцій ЄСР 2010

1.20 З метою встановлення балансу між потребами в даних та можливостями даних, концепції ЄСР 2010 мають кілька важливих характеристик. Нижче наведені наступні характеристики рахунків:

- (а) сумісні на міжнародному рівні;
- (б) гармонізована з іншими соціальними і економічними статистичними системами;

- (c) узгоджені;
- (d) робочі, тобто вони можуть вимірюватися в реальних умовах;
- (e) ті, що відрізняються від більшості адміністративних концепцій;
- (f) добре обґрунтовані та незмінні протягом тривалого періоду;
- (g) сконцентровані на описі економічного процесу в грошовому та реальному вираженні;
- (h) можуть застосовуватися в різних ситуаціях і для різних цілей.

1.21 Концепції в ЄСР 2010 є узгодженими на міжнародному рівні, оскільки:

- (a) концепції ЄСР 2010 узгоджені з концепціями згідно світових керівних принципів щодо національних рахунків, тобто СНР 2008;
- (b) для держав-членів ЄСР 2010 є стандартом представлення даних національних рахунків всім міжнародним організаціям;
- (c) міжнародна узгодженість концепцій є дуже важливою при порівнянні статистичних даних по різних країнам.

1.22 Концепції ЄСР 2010 гармонізовані з іншими соціально-економічними статистичними даними, оскільки ЄСР 2010 використовує концепції та класифікації (наприклад, Статистична класифікація економічної діяльності в КДЕС Ред.2 Європейського Союзу), які використовуються для інших соціально-економічних статистичних показників держав-членів, наприклад, для статистичних показників щодо виробництва, зовнішньої торгівлі та зайнятості, а концептуальні відмінності зведені до мінімуму. Крім того, концепції та класифікації ЄСР 2010 гармонізовані з відповідними концепціями та класифікаціями Організації Об'єднаних Націй.

Така гармонізація з соціально-економічними статистичними показниками дозволяє пов'язувати та порівнювати ці показники, що забезпечує якість показників національних рахунків. Крім того, інформація, що міститься в цих конкретних статистичних даних, може бути більш тісно пов'язана з загальними статистичними даними по економіці країни.

1.23 Загальні концепції, що використовуються у всій основі національних рахунків, та інші соціальні та

економічні статистичні системи дозволяють отримувати узгоджені показники. Наприклад, можна розрахувати наступні коефіцієнти:

- (a) показники продуктивності, такі як додана вартість на відпрацьовану годину (ці показники вимагають узгодженості між концепцією доданої вартості та кількістю відпрацьованих годин);
- (b) національний наявний дохід на душу населення (цей показник вимагає узгодженості концепцій національного наявного доходу та оцінки населення);
- (c) нагромадження основного капіталу у відсотках від основних фондів (цей коефіцієнт передбачає узгодженості між визначеннями цих потоків і запасів);
- (d) державний дефіцит та державний борг у відсотках від валового внутрішнього продукту (ці показники вимагають узгодженості концепцій державного дефіциту, державного боргу та валового внутрішнього продукту).

Внутрішня узгодженість концепцій дозволяє отримувати оцінку за залишковим принципом, наприклад, заощадження може оцінюватися як різниця між наявним доходом і кінцевими видатками на споживання.

1.24 Концепції в ЄСР 2010 застосовуються з урахуванням збору даних та вимірювання. У керівництві для складання рахунків оперативність вимірюється в кількох напрямках.

- (a) Види діяльності або статті описуються тільки тоді, коли вони є значними за розміром. Наприклад: власне виробництво товарів домогосподарствами, таке як ткацтво тканини та виробництво кераміки не повинні відображатися як виробництво, оскільки ці види діяльності є незначними для країн ЄС.
- (b) До деяких концепцій додається керівництво, щодо порядку їх оцінки. Наприклад, при визначенні споживання основного капіталу вказується лінійна амортизація. Для оцінки основного капіталу, у разі відсутності прямої інформації про наявність основних засобів, має застосовуватися метод безперервної інвентаризації. Іншим прикладом є оцінка власного виробництва: в принципі, воно оцінюється

Постанова (ЄС) № 1893/2006 Європейського парламенту і Ради від 20 грудня 2006 року про створення статистичної класифікації видів економічної діяльності КДЕС Редакція 2 (ОJ L 393, 30.12.2006, с. 1).

Загальні риси і основні принципи

1

в основних цінах, але у разі необхідності можна отримати наближене значення основної ціни шляхом підсумовування відповідних різних витрат.

- (с) Були прийняті певні конвенції. Наприклад, всі колективні послуги, що надаються урядом, віднесені до кінцевих видатків на споживання.

1.25 Тим не менше, дані, необхідні для статистики національних рахунків, може бути не легко отримати безпосередньо, оскільки базові концепції, як правило, розходяться з концепціями, що лежать в основі джерел адміністративних даних. Прикладами адміністративних джерел є рахунки підприємств, реєстри різних видів податків (ПДВ, ПДФО, імпорتنі мита тощо), дані соціального страхування та дані з наглядових рад, щодо банківської та страхової діяльності. Ці адміністративні дані служать ресурсами для складання національних рахунків. Загалом, їх дещо перетворюють для дотримання вимог ЄСР.

Концепції в ЄСР зазвичай відрізняються від своїх адміністративних аналогів тим, що:

- (а) адміністративні концепції є різними в різних країнах. Як наслідок, узгодженість на міжнародному рівні за допомогою адміністративних концепцій не досягається;
- (b) адміністративні концепції змінюються з часом. Як наслідок, порівняння в часі за допомогою адміністративних концепцій не досягається;
- (с) концепції, що лежать в основі джерел адміністративних даних, як правило, не є узгодженими в різних адміністративних системах. Однак, зв'язування і зіставлення даних, які мають вирішальне значення при складанні показників національних рахунків, можливе тільки за допомогою узгодженого набору концепцій;
- (d) адміністративні концепції, як правило, не є оптимальним для економічного аналізу та оцінки економічної політики.

1.26 Проте, джерела адміністративних даних дуже добре задовольняють потреби в даних національних рахунків та інших статистичних показників, оскільки:

- (а) концепції та класифікації, спочатку розроблені для статистичних цілей, також прийняті в адміністративних цілях, наприклад, класифікації державних витрат за видами;

- (b) джерела адміністративних даних явно враховують (окремі) потреби в даних статистики. Це стосується, наприклад, системи Інтрастат при наданні інформації про постачання товарів між державами-членами.

1.27 Основні концепції ЄСР є добре обґрунтованими і незмінними протягом тривалого періоду часу, оскільки:

- (а) вони затверджувалися як міжнародні стандарти на багато років;
- (b) в подальших міжнародних стандартах з національних рахунків змінилася дуже незначна кількість основних концепцій.

Така концептуальна безперервність дозволяє зменшити необхідність в повторному розрахунку часових рядів. Крім того, вона зводить уразливість концепцій до національного та міжнародного політичного тиску. З цих причин, показники національних рахунків можна було використовувати в якості об'єктивної бази даних для цілей економічної політики та аналізу.

1.28 Концепції ЄСР 2010 зосереджуються на описуванні економічного процесу за допомогою монетарних та легко спостережуваних показників. Залишки і потоки, які не є легко спостережувані в грошовому вираженні, або які не мають чітких монетарних аналогів, не відображаються в ЄСР.

Цей принцип не застосовувався жорстко, оскільки необхідно враховувати вимогу щодо узгодженості та потреби користувачів. Наприклад, для принципу послідовності необхідно, щоб вартість сукупних послуг, вироблених урядом, відображалася як обсяг продукції, оскільки оплата праці найманих працівників і закупівля всіх видів товарів та послуг урядом вже можна спостерігати в грошовому вираженні. Крім того, з точки зору цілей економічного аналізу та політики, опис колективних послуг уряду по відношенню до решти національної економіки підвищує корисність національних рахунків в цілому.

1.29 Сферу застосування концепцій в ЄСР можна проілюструвати на прикладі деяких важливих спірних питань.

Наступні статті мають відображатися в межах виробничих рахунків ЄСР (див. пункти з 3.07 по (3.09):

- (a) виробництво індивідуальних та колективних послуг урядом;
- (b) власне виробництво житлових послуг домовласниками;
- (c) виробництво товарів для власного кінцевого споживання, наприклад, сільськогосподарська продукція;
- (d) власне будівництво, в тому числі домашніми господарствами;
- (e) виробництво послуг найнятим внутрішнім персоналом;
- (f) розведення риби в рибних господарствах;
- (g) виробництво, заборонене законом, якщо всі суб'єкти беруть участь в угоді добровільно;
- (h) виробництво, щодо якого доходи не декларуються повністю податковим органам, наприклад підпільне виробництво текстилю.

1.30 Наступні статті не включаються до меж виробничих рахунків і не повинні відображатися в ЄКА:

- (a) внутрішні та персональні послуги, що виробляються і споживаються одним домогосподарством, наприклад, прибирання, приготування їжі або догляд за хворими чи літніми людьми;
- (b) волонтерські послуги, які не призводять до виробництва товарів, наприклад, безоплатні догляд чи прибирання;
- (c) природне розведення риби у відкритому морі.

В ЄСР відображаються обсяги виробництва в межах виробничих рахунків. Проте, обсяги виробництва допоміжних видів діяльності не повинні відображатися. Всі ресурси, що споживаються супутніми видами діяльності необхідно розглядати як ресурси для виду діяльності, для якої вони використовуються. Якщо здійснюються статистичні спостереження щодо організації, що провадить тільки допоміжні види діяльності, при цьому, наявні рахунки щодо здійснюваного нею виробництва, або якщо її географічне місце розташування відрізняється від організації, які вона обслуговує, її необхідно відображати як окрему одиницю і відносити до промислової класифікації, що відповідає її основному виду діяльності, як в національних, так і в регіональних рахунках. У разі відсутності підходящих вихідних даних, обсяги виробництва за допоміжним видом діяльності можна оцінити підсумовуванням витрат.

1.32 Якщо види діяльності розглядаються як виробництво та відображається їх обсяг, у такому разі також відображаються супутні доходи, зайнятість, кінцеве споживання тощо. Наприклад, оскільки власне виробництво житлових послуг домовласниками відображається як виробництво, то доходи і витрати на кінцеве споживання, які воно генерує, відображаються також. Але, оскільки за визначенням, у виробництві послуг само зайнятого житла відсутні витрати на оплату праці, то зайнятість не відображається. Це дозволяє досягнути узгодженості з системою статистики праці, у якій для володіння житлом зайнятість не відображається. Протилежна ситуація складатиметься щодо видів діяльності, які не відображаються як виробництво: побутові послуги, що виробляються і споживаються одним домогосподарством, не призводять до виникнення доходу та витрат на кінцеве споживання або до зайнятості.

1.33 В ЄСР також містяться наступні методи:

- (a) оцінка обсягу випуску продукції органів державного управління;
- (b) оцінка обсягу страхових послуг та послуг з фінансового посередництва, що вимірюються непрямим способом;
- (c) відображення колективних послуг, що надаються урядом, у вигляді витрат на кінцеве споживання, а не проміжне споживання;

Класифікація за секторами

1.34 Рахунки сектора створюються шляхом віднесення одиниць до секторів, що дає можливість представити операції та балансуючі статті рахунків в розбивці за секторами. Розбивка за секторами дозволяє отримати багато ключових показників для цілей економічної та бюджетної політики. Основними секторами є домашні господарства, уряд, корпорації (фінансові та не фінансові), некомерційні організації, що обслуговують домогосподарства (НУОД) та решта світу.

Важливою є різниця між ринковою та неринковою діяльністю. Підприємство, що контролюється урядом, яке є ринковою корпорацією, відноситься до сектору корпорацій і не входить до державного сектору. Таким чином, залишки дефіциту і заборгованості корпорації не включатиметься до дефіциту і заборгованості загального сектору.

Загальні риси і основні принципи

1

- 1.35** Важливо встановити чіткі та надійні критерії віднесення підприємств до секторів.

Державний сектор складається з усіх інституційних одиниць-резидентів економіки, які контролюються урядом. Приватний сектор складається з усіх інших одиниць-резидентів.

В Таблиці 1.1 викладені критерії, які використовуються

Критерії	Контроль урядом (державний сектор)	Приватний контроль (приватний сектор)
Неринковий випуск продукції	Сектор державного управління	Організації НУОД
Ринковий випуск продукції	Державні корпорації	Приватні корпорації

- 1.36** Контроль визначається як здатність визначати загальну політику або програму інституційної одиниці. Більш детальна інформація щодо визначення контролю наведена в пунктах з 2.35 по 2.39.

- 1.37** Розмежування між ринковою і неринковою діяльністю, тобто віднесення підприємств державного сектору до сектору державного управління чи сектору корпорацій визначається за наступним правилом:

Діяльність вважається ринковою, якщо відповідні товари та послуги реалізуються на наступних умовах:

- (1) продавці намагаються максимізувати свій прибуток у довгостроковій перспективі шляхом вільного продажу товарів і послуг на ринку будь-якій особі, яка готова заплатити встановлену ціну;
- (2) покупці намагаються отримати максимальну користь в умовах обмежених ресурсів, віддаючи перевагу продуктам, що найкращим чином задовольняють їх потреби для запропонованого рівня ціни;
- (3) ефективні ринки існують тоді, коли і продавці, і покупці мають доступ до інформації про ринок. Ефективний ринок може працювати, навіть тоді, коли ці умови не повністю задоволені.

- 1.38** Рівень деталізації концептуальної основи ЄСР дає певну гнучкість: деякі концепції прямо не наводяться в ЄСР, але безпосередньо впливають з її умов. Прикладом може служити створення нових секторів шляхом перегрупування підгалузей, визначених в ЄСР.

- 1.39** Гнучкість можлива також через введення додаткових критеріїв, які не суперечать логіці системи. Наприклад, ці критерії дозволяють

для розмежування державного і приватного секторів, для державного сектору - між бюджетним сектором та сектором державних корпорацій, а для приватного сектору - між сектором НУОД та сектором приватних корпорацій.

будувати рахунки підгалузей для виробничих одиниць на підставі рівня зайнятості, а для домогосподарств на підставі розміру доходу. Для зайнятості може вводитися більш детальна класифікація за рівнем освіти, віком і статтю.

Допоміжні рахунки

- 1.40** Для певних потреб необхідно побудувати деякі окремі допоміжні рахунки.

Приклади:

- (a) матриці соціальних рахунків (МСР);
- (b) роль туризму в економіці країни;
- (c) аналіз витрат та фінансування охорони здоров'я;
- (d) наукові дослідження і розробки, що визнаються за обсягом накопичення капіталу для інтелектуальної власності;
- (e) визнання людського капіталу у вигляді активів національної економіки;
- (f) аналіз доходів і витрат домашніх господарств на основі мікро-орієнтованих концепцій доходів і витрат;
- (g) взаємодія між навколишнім середовищем і економікою;
- (h) виробництво домашніх господарств;
- (i) аналіз змін добробуту;
- (j) аналіз відмінностей між показниками національних рахунків та рахунків підприємств, а також їх вплив на фондові і валютні ринки;

(к) оцінка податкових надходжень.

1.41 Допоміжні рахунки задовольняють таким потребам в даних завдяки наступному:

- (а) більша деталізація в разі потреби та нехтування зайвою деталізацією;
- (б) розширення сфери застосування системи обліку, вводячи немонетарну інформацію, наприклад, інформацію щодо забруднення навколишнього середовища та екологічних активів;
- (с) зміна деяких основних концепцій, наприклад, шляхом розширення концепції формування капіталу через включення витрат на освіту.

1.42 Матриця соціальних рахунків (МСР) є матричним поданням, що пояснює зв'язок між таблицями ресурсів і використання та секторальними рахунками. МСР забезпечує додаткову інформацію щодо рівня й структури зайнятості, через поділ оплати праці найманих працівників за видами найнятих осіб. Такий поділ може застосовуватися як до використання робочої сили по галузях, як показано в таблицях використання, так і до пропозиції робочої сили за соціально-економічними підгрупами, як показано на рахунку розподілу первинного доходу для підгалузей домогосподарств сектора. У такий спосіб ресурси і використання щодо різних категорій праці можна показати систематично.

1.43 На допоміжних рахунках мають бути збережені всі основні концепції та класифікації центральної основи ЄСР 2010. Зміни концепцій можна здійснювати тільки, якщо вони підпорядковуються задачам допоміжного рахунку. У таких випадках, до допоміжного рахунку також має додаватися таблиця, що показуватиме зв'язок між основними показниками допоміжних рахунків та показниками центральної основи. Завдяки цьому центральна основа зберігає свою роль в якості основи, що встановлює критерії, і в той же час дозволяє задовольнити більш конкретні потреби.

1.44 Загалом, центральна основа містить легковідстежувані показники щодо залишків і потоків в грошовій формі (або їх чіткі аналоги в грошовій формі). Враховуючи природу таких залишків і потоків їх аналіз легко здійснювати шляхом складання негрошових статистичних показників, наприклад:

- (а) виробництво домашніх господарств можна описати кількістю годин, які могли б бути витрачені на альтернативні потреби;

(б) освіту можна описати типом освіти, кількістю студентів, середньою кількістю років навчання до отримання диплома тощо;

(с) наслідки забруднення можна описати змінами в кількості біологічних видів, станом дерев у лісі, обсягом відходів, кількістю монооксиду вуглецю і випромінюванням тощо.

1.45 Допоміжні рахунки дозволяють поєднати ці статистичні дані у негрошових одиницях з національними рахунками в центральній системі. Вживання класифікації, використовуваної центральною основою для цих не грошових статистичних показників, дозволяє здійснити такий зв'язок: наприклад, класифікація за видами домогосподарств або класифікація за галузями. Це дозволяє побудувати послідовну розширену основу. Потім цю основу можна використовувати у якості бази даних для аналізу та оцінки взаємодії між змінними показниками центральної основи та її розширеної частини.

1.46 Центральна основа та її основні зведені показники не дозволяють описати зміни в добробуті. У цьому випадку можна побудувати розширені рахунки, які включатимуть розрахункову грошову оцінку, наприклад:

(а) внутрішні та побутові послуги, що виробляються і споживаються одним домогосподарством;

(б) зміни у вільному часі;

(с) зручності і недоліки міського життя;

(д) нерівності у розподілі доходів серед людей.

1.47 Розширені рахунки також дають можливість віднести кінцеві витрати на сумнівні потреби (наприклад, захист) до проміжного споживання, тобто до споживання, що не сприяє добробуту. Крім того, збитки в результаті повеней та інших стихійних лих можна віднести до проміжного споживання, тобто як споживання через зниження добробуту (абсолютного). У такий спосіб можна побудувати дуже грубий і недосконалий показник змін у добробуті. Проте, добробут має багато характеристик, для описання більшості з яких грошові показники підходять не найкращим чином. Тому кращим варіантом вимірювання добробуту є використання для кожної характеристики окремих показників та одиниць виміру. До індикаторів можуть входити, наприклад,

Загальні риси і основні принципи

дитяча смертність, тривалість життя, грамотність дорослих і національний дохід на душу населення. Ці показники можуть бути включені в допоміжний рахунок.

- 1.48 Для отримання послідовної, міжнародної зіставної основи в ЄСР не використовуються адміністративні концепції. Тим не менш, для різних національних цілей отримання показників на основі адміністративних концепцій може бути дуже корисним. Наприклад, для оцінки податкових надходжень потрібні статистичні показники щодо о доходу, який обкладається податком. Такі статистичні показники можуть бути забезпечені шляхом внесення деяких змін до статистичних показників національних рахунків.
- 1.49 Аналогічний підхід може бути застосований і щодо національної економічної політики, наприклад, для:

- (а) концепції інфляції, що використовується для збільшення пенсій, допомоги по безробіттю або оплати праці державних службовців;
- (б) концепції податків, соціальних внесків, уряду та виду колективного сектора, що використовуються при визначенні оптимальний розміру колективного сектора;
- (с) концепція «стратегічних» секторів/ галузей, що використовуються в національній економічній політиці чи економічній політиці ЄС;
- (d) поняття «бізнес інвестиції», що використовуються в національній економічній політиці;
- (е) таблиця, що показує повний облік пенсій.

Ці потреби в даних можуть задовольнити допоміжні рахунки або додаткові таблиці.

ЄСР 2010 та СНР 2008

- 1.50 ЄСР 2010 ґрунтується на концепціях СНР 2008, яка містить засади для національних рахунків для всіх країн у всьому світі. Однак, між ЄСР 2010 та СНР 2008 існує кілька відмінностей:

- (а) Відмінності у поданні:

- (1) В ЄСР 2010 є окремі глави щодо операцій з продуктами, операцій з розподілу та фінансових операцій. На відміну від неї в СНР 2008 ці операції описані в розділах, які організовані за видом рахунку, наприклад, глави про рахунок виробництва, первинний розподіл доходів, рахунок операцій з капіталом та рахунок решти світу.

- (2) В ЄСР 2010 концепція описується шляхом надання визначення та переліку того, що входить, а що не входить до неї. В СНР 2008 концепції зазвичай описуються в більш загальних термінах та наводиться обґрунтування встановлених методів.

- (б) В декількох випадках концепції в ЄСР 2010 є більш конкретними і точними у порівнянні з тими, що містяться в СНР 2008

- (1) СНР 2008 не містить конкретних критеріїв для віднесення випуску продукції до ринкової, неринкової категорій та категорії кінцевого використання. Тому для забезпечення єдиного підходу в ЄСР містяться більш докладні вказівки.
- (2) ЄСР 2010 передбачає, що кілька типів виробництва товарів домашніми господарствами, як-от тканина тканини чи виробництво меблів, не є значущими для держав-членів, а отже, не повинні відображатися.
- (3) ЄСР 2010 посилається на такі інституційні механізми ЄС як система Інтрастат для обліку потоків товарів усередині ЄС та внески держав-членів до ЄС.
- (4) ЄСР 2010 містить спеціальні класифікації, створені для ЄС, наприклад, Класифікатор продукції за видами діяльності (СРА)³ для товарів та КДЕС Ред. 2 для галузей (обидві класифікатори гармонізовані з відповідними класифікаціями ООН).
- (5) ЄСР 2010 містить додаткову класифікацію всіх зовнішніх операцій: вони поділяються на операції, що відбуваються між резидентами ЄС, та операції з резидентами країн за межами ЄС.
- (6) ЄСР 2010 містить перегрупування підгалузей відповідно до СНР 2008 для сектора фінансових корпорацій для задоволення потреб Європейського валютного союзу. Система ЄСР 2010 може бути більш конкретною у порівнянні з СНР 2008, оскільки ЄСР 2010 в першу чергу застосовується до держав-членів. Для потреб у даних в межах Союзу ЄСР має бути також більш конкретною.

ЄСР 2010 та ЄСР 95

- 1.51 ЄСР 2010 відрізняється за обсягом та концепцією від ЄСР 95. Більшість відмінностей є такими ж, що і відмінності між СНР 1993 та СНР 2008. Основні відмінності полягають в наступному:

Регламент (ЄС) № 451/2008 Європейського парламенту і Ради від 23 квітня 2008 року про створення нової статистичної класифікації продукції за видами діяльності (СРА) (OJ L 145, 4.6.2008, с. 65).

- (a) визнання наукових досліджень і розробок у вигляді накопичення капіталу, що призводить до активів інтелектуальної власності; Ця зміна має бути відображена на допоміжному рахунку та повинна включатися до основних рахунків, якщо серед держав-членів спостерігається значний рівень надійності та узгодженості показників;
- (b) витрати на системи озброєння, які відповідають загальному визначенню активів, було віднесено до нагромадження основного капіталу, а не до проміжних витрат;
- (c) для ринкового виробництва було введено концепцію послуг капіталу, при цьому можна отримати додаткову таблицю, яка показує їх у вигляді компонента доданої вартості;
- (d) межі фінансових активів були розширені за рахунок включення більшої кількості контрактів з похідними фінансовими інструментами;
- (e) нові правила відображення прав на пенсійне забезпечення. Рахунки було доповнено додатковою таблицею, що дозволяє відображати оцінки всіх прав у галузі соціального страхування (фінансованих та не фінансованих). В цій таблиці наводиться повний набір інформації, яка потрібна для всебічного аналізу. В таблиці показуються права та пов'язані з ними потоки для всіх приватних та державних пенсійних програм (фінансованих та не фінансованих), а також включаються пенсійні програми соціального забезпечення;
- (f) процедура застосування правил щодо зміни права власності на товари стала універсальною, що призвело до змін в порядку відображення перепродажу товарів та товарів, спрямованих на обробку, як за кордоном, так і в межах вітчизняної економіки. Це призводить до того, що товари, спрямовані на обробку за кордоном, відображаються за чистим методом, на відміну від валового методу відповідно до СНР 1993 та ЄСР 95. Така зміна має важливі наслідки для відображення цих видів діяльності з точки зору ресурсів та використання;
- (g) надаються більш детальні інструкції щодо фінансових корпорацій в цілому та зокрема для підприємств спеціального призначення (ПСР).

Загальні риси і основні принципи

Порядок відображення контрольованих урядом ПСР за кордоном змінився і передбачає відображення зобов'язань ПСР на державних рахунках;

1

- (h) порядок відображення надзвичайних дивідендів, що виплачуються державними корпораціями, був уточнений: тепер вони відображаються як виняткові платежі та зняття коштів з рахунків капіталу;
- (i) було викладено принципи відображення державно-приватних партнерств, а порядок відображення органів реструктуризації був розширений;
- (j) угоди між урядом та державними корпораціями, а також зі спеціалізованими компаніями фондизації були уточнені для поліпшення порядку відображення статей, які можуть істотно вплинути на державний борг;
- (k) порядок відображення кредитних гарантій був уточнений, було введено новий порядок відображення таких стандартних кредитних гарантій, як експортно-кредитні гарантії та гарантії щодо студентських кредитів. Новий порядок відображення полягає у такому відображенні фінансових активів і пасивів на рахунках, який залежить від ймовірності відкликання гарантій.

1.52 Зміни в ЄСР 2010 в порівнянні з ЄСР 95 не обмежені концептуальними змінами. Існує кілька відмінностей щодо обсягу, додано нові глави щодо допоміжних рахунків, державних рахунків та рахунків решти світу. Також є значні доповнення до глав про квартальні рахунки та регіональні рахунки.

Основні принципи системи ЄСР 2010

1.53 До основних характеристик системи включаються наступні:

- (a) статистичні одиниці та їх угруповання;
- (b) потоки та запаси;
- (c) система рахунків та зведених показників;
- (d) основа ресурсів та використань.

Статистичні одиниці та їх угруповання

- 1.54 Система ЄСР 2010 використовує два типи одиниць та два способи поділу економіки, які дуже відрізняються і слугують різним аналітичним цілям.

Загальні риси і основні принципи

1

- 1.55 Перша задача опису доходів, витрат, фінансових потоків та залишків досягається шляхом групування інституційних одиниць за секторами на основі їх основних функцій, поведінки та цілей.
- 1.56 Друга задача опису процесів виробництва, а також аналізу витрат і результатів досягається системним групуванням місцевих одиниць одного виду діяльності (місцеві ООВД) в галузі на основі їх виду діяльності. Діяльність характеризується ресурсами, необхідними для виробленої продукції, виробничим процесом і готовою продукцією.

Інституційні одиниці і сектори

- 1.57 Інституційні одиниці є господарюючими суб'єктами, які можуть володіти товарами і активами, брати на себе зобов'язання та здійснювати економічну діяльність і операції з іншими одиницями від свого імені. Для цілей системи ЄСР 2010 інституційні одиниці згруповані в п'ять взаємовиключних вітчизняних інституційних секторів:

- (a) нефінансові корпорації;
- (b) фінансові корпорації;
- (c) сектор державного управління;
- (d) домогосподарства;
- (e) некомерційні організації, що обслуговують

домашні господарства.

П'ять секторів разом утворюють загальну вітчизняну економіку. Кожен сектор також поділяється на підгалузі. Система ЄСР 2010 дозволяє укладати повний набір рахунків щодо руху та балансів для кожного сектора й підгалузі, а також для економіки в цілому. Одиниці-нерезиденти можуть взаємодіяти з цими п'ятьма внутрішніми секторами, при цьому також відображається взаємодія між п'ятьма внутрішніми секторами і шостим інституційним сектором: сектор решти світу.

Місцеві ООВД та галузі

- 1.58 Якщо інституційні одиниці здійснюють більше одного виду діяльності, то вони повинні бути поділені за видом діяльності. Таке подання дозволяють зробити місцеві ООВД.

Місцеві ООВД об'єднують у групу всі частини інституційної одиниці в якості виробника, які розташовані в одному місці або в близько розташованих місцях, і які забезпечують здійснення

діяльності на рівні класу (чотири цифри) КДЕС Ред.2.

- 1.59 Місцеві ООВД обліковуються за кожним другорядним видом діяльності. Однак, якщо документи необхідні для відокремленого описування таких видів діяльності не доступні, місцева ООВД об'єднуватиме кілька другорядних видів діяльності. Група всіх місцевих ООВД, залучених в одному або схожому виді діяльності утворює галузь.

Інституційна одиниця включає в себе одну або кілька місцевих ООВД. Місцева ООВД належить тільки до однієї інституційної одиниці.

- 1.60 З метою аналізу виробничого процесу використовується аналітична одиниця виробництва. Ця одиниця спостерігається тільки у разі, якщо місцева ООВД виробляє один вид продукції і не має другорядного виду діяльності. Ця одиниця є відомою як одиниця однорідного виробництва. Групування таких одиниць дозволяє отримати однорідні галузі.

Одиниці-резиденти, одиниці-нерезиденти, економіка в цілому та решта світу

- 1.61 Економіка в цілому визначається за допомогою одиниць-резидентів. Одиниця вважається одиницею-резидентом країни, якщо вона має центр переважаючого економічного інтересу на економічній території даної країни: тобто, якщо вона протягом тривалого періоду (один рік або більше) здійснює господарську діяльність на цій території. Інституційні сектори, зазначені в пункті 1.57, є групами інституційних одиниць-резидентів.

- 1.62 Одиниця-резидент здійснює діяльність з одиницями-нерезидентами (тобто, одиницями, що є резидентами в інших країнах). Ці операції є зовнішніми операціями економіки і групуються на рахунку решти світу. Отже, решта світу відіграє ту ж роль, що й інституційний сектор, хоча одиниці-нерезиденти включаються лише тоді, коли вони здійснюють діяльність з інституційними одиницями-резидентами.

- 1.63 Умовні одиниці-резиденти, що розглядаються системою ЄСР 2010 як інституційні одиниці, визначаються таким чином:

- (a) частини одиниць-нерезидентів, які мають центр переважаючого економічного інтересу (тобто, які зазвичай займаються господарською діяльністю протягом

року або більше) на економічній території країни;

- (b) одиниці-нерезиденти в якості власників землі або будівель на економічній території країни, але тільки по відношенню до операцій, які пов'язані з такою землею або будівлями.

Потоки і залишки

- 1.64 Відображаються два основні види інформації: потоки і залишки.

Потоки відносяться до дій чи наслідків подій, які відбуваються в межах певного періоду часу, а залишки відносяться до позицій на певний момент часу.

Потоки

- 1.65 Потоки відображають створення, перетворення, обмін, передачу або зникнення економічної вартості. Вони передбачають зміни у вартості активів і зобов'язань інституційної одиниці. Економічні потоки бувають двох видів: операції та інші зміни активів.

Операції відображають у всіх рахунках і таблицях, в яких відображаються потоки, за винятком рахунку інших змін обсягу активів та рахунку переоцінки. На цих двох рахунках відображаються тільки інші зміни активів.

Елементарні операції та інші потоки групуються у відносно невелику кількість видів залежно від їх природи.

Операції

- 1.66 Операція є економічним потоком, який представляє собою взаємодію між інституційними одиницями за взаємною згодою або дію в межах однієї інституційної одиниці, яку є сенс відображати у вигляді операції, оскільки одиниця працює в двох різних якостях. Операції поділяються на чотири основні групи:

- (a) операції щодо продуктів: описують походження (внутрішнє виробництво або імпорт) і використання (проміжне споживання, кінцеве споживання, нагромадження капіталу (включаючи споживання основного капіталу) або експорт) продуктів;

- (b) операції з розподілу: описують, як додана вартість в результаті виробництва відноситься до праці, капіталу й уряду, а також перерозподіл доходів і багатства (податки на доходи і майно або інші трансфери);

- (c) фінансові операції: описують чисте придбання фінансових активів або чисте прийняття зобов'язань для кожного типу фінансових інструментів. Такі операції відбуваються у вигляді аналогів нефінансових операцій або у вигляді операцій, що передбачають застосування фінансових інструментів;

- (d) операції, не віднесені до жодної з трьох груп вище: придбання мінус вибуття невикористаних нефінансових активів.

Властивості операцій

Взаємодія та операції в межах одиниці

- 1.67 Більша частина операцій являє собою взаємодію між двома або більше інституційними одиницями. Однак відповідно до системи ЄСР 2010 деякі дії в межах інституційних одиниць відображаються у вигляді операцій. Метою такого відображення цих операцій в межах однієї одиниці є більш корисна інформація щодо обсягу випуску продукції, кінцевого використання та витрат з точки зору аналітики.

- 1.68 Споживання основного капіталу, яке відображається як витрати відповідно до ЄСР 2010, є операцією в межах одиниці. Більша частина інших операцій в межах одиниці є операціями щодо продуктів, які зазвичай відображаються, коли інституційні одиниці, що виконують функції як виробників, так і кінцевих споживачів, приймають рішення спожити певну кількість продукції власного виробництва. Так часто буває в домашніх господарствах та секторів державного управління.

- 1.69 Необхідно відображати весь випуск продукції власного виробництва, що використовується для кінцевого використання в межах однієї інституційної одиниці. Випуск продукції власного виробництва, що використовується для проміжного споживання в межах однієї інституційної одиниці має відображатися тільки тоді, коли виробництво і проміжне споживання відбуваються в різних місцевих ООВД у межах однієї інституційної одиниці. Продукція, що виробляється і використовується у вигляді проміжного споживання в межах однієї місцевої ООВД не повинна відображатися.

Монетарні та немонетарні операції

1.70 Операція є монетарною операцією, якщо одиниці, які беруть участь, здійснюють чи отримують платежі, або приймають на себе зобов'язання чи отримують активи, номіновані в грошових одиницях.

Операції, що не передбачають обмін готівки, активів чи зобов'язань, виражених в грошових одиницях, є немонетарними операціями. Операції в межах одиниці є немонетарними операціями. Немонетарні операції, в яких беруть участь більше однієї інституційної одиниці, відбуваються при операціях з продуктами (бартер продукції), операціях з розподілу (винагорода в натуральній формі, трансферти в натуральній формі тощо) та інших операціях (бартер або невироблені не фінансові активи). За системою ЄСР 2010 всі операції відображаються в грошовому вираженні. Тому значення, що мають відображатися щодо немонетарних операцій, повинні вимірюватися опосередковано чи оцінюватися в інший спосіб.

Операції за винагороду та без винагороди

1.71 Операції за участю більш ніж однієї одиниці бувають двох видів. Вони можуть передбачати «щось за щось», тобто бути операціями за винагороду, або передбачати «щось за просто так», тобто бути операціями без винагороди. Операції за винагороду є обміном між інституційними одиницями, тобто надання товарів, послуг або активів в обмін на відшкодування, наприклад, гроші. Операції без винагороди є переказами в грошовій або натуральній формі однією інституційною одиницею іншій інституційній одиниці без відшкодування. Операції за винагороду відбуваються у всіх чотирьох групах операцій, при цьому до операцій без винагороди переважно відносяться операції з розподілу, наприклад, податки, соціальна допомога або подарунки. Такі операції без винагороди називаються трансфертами.

Перегруповані операції

1.72 Операції відображаються у той же спосіб, що і для інституційних одиниць, які беруть участь. Тим не менш, деякі операції перегруповуються з метою більш чіткого виявлення відповідних економічних відносин. Операції можуть перегруповуватися трьома способами: зміна напрямку, розширення або визначення основної сторони операції.

Загальні риси і основні принципи Зміна напрямку

1.73 Операція, яка для одиниць, що беруть участь, виглядає як операція, що відбувається безпосередньо між одиницями А і С може відображатися на рахунках як операція, що відбувається опосередковано через третю одиницю В. Таким чином, одна операція між одиницями А і С відображається у вигляді двох операцій: одна між А і В, а інша - між В і С. У цьому випадку операція змінює напрям.

1.74 Приклад зі зміною напрямку показує як соціальні внески роботодавців, що сплачуються безпосередньо роботодавцями на користь фондів соціального страхування, відображається на рахунках. Система відображає ці виплати у вигляді двох операцій: роботодавці сплачують соціальні внески роботодавців своїм працівникам та працівники сплачують ці ж внески до фондів соціального страхування. Як і для всіх випадків зміни напрямку, задача полягає у виділенні економічної сутності операції, яка в даному випадку полягає у відображенні соціальних внесків роботодавців у вигляді внесків, що сплачуються на користь працівників.

1.75 Іншим типом зміни напрямку є відображення операцій між двома або кількома інституційними одиницями, хоча насправді, якщо розглядати сторони, що беруть участь, операція не відбувається взагалі. Прикладом може бути відображення доходів від власності, отриманих від певних страхових фондів, що залишають собі страхові компанії. Відповідно до системи цей дохід від власності відображається у вигляді оплати страховими підприємствами на користь страховальникам, які надалі повертають цю ж суму назад страховим підприємствам у вигляді доплати за премію.

Розширення

1.76 Якщо операція, що з точки зору сторін, які беруть участь, розглядається як одна операція, але відображається у вигляді двох або більше операцій, віднесених до різних категорій, така операція розширюється. Розширення не обов'язково передбачає включення в операції додаткових одиниць.

1.77 Сплата страхових премій за неособистим страхуванням є типовою операцією з розширенням. Хоча страховальники і страховики розглядають ці платежі як одну операцію, система ЄСР 2010 ділить їх на дві абсолютно різні операції: платежі в обмін на надання послуг неособистого страхування та чисті страхові премії за неособистим страхуванням. Відображення операції з продажу продукту у вигляді продажу продукту та продажу торгової націнки є ще одним прикладом розширення.

Визначення основної сторони операції

1.78 Коли одиниця здійснює операцію від імені іншої одиниці (принципала) та фінансується за рахунок

цієї одиниці, операція відображається виключно на рахунках принципала. Як правило, немає потреби виходити за рамки цього принципу, наприклад, намагаючись віднести податки або субсидії до кінцевих платників або кінцевих бенефіціарів в рамках припущень.

Прикладом може служити отримання податків однією державною одиницею від імені іншої. Податок нараховується державній одиниці, що має право накладати податок (в якості принципала або через делеговану особу принципала), та може приймати остаточне рішення щодо встановлення та зміни ставки оподаткування.

Неоднозначні випадки

1.79 Визначення операції передбачає взаємодію між інституційними одиницями за взаємною згодою. Якщо операція здійснюється за взаємною згодою, передбачається поінформованість та згода інституційних одиниць. Виплати податків, штрафів та пені відбуваються за взаємною згодою, оскільки платник є громадянином, який керується законодавством регіону. Однак, безоплатне вилучення активів не розглядається як операція, навіть якщо воно передбачене законом.

Незаконні економічні дії необхідно розглядати у якості операцій, коли всі задіяні одиниці беруть участь у дії за взаємною згодою. Таким чином, придбання, продаж або бартерні операції щодо заборонених наркотиків або викраденого майна є операціями, хоча насправді вони не є такими.

Інші зміни активів

1.80 До інших змін активів відносяться зміни, що не є результатом операцій. До них включаються або:

- (а) інші зміни обсягу активів і зобов'язань, або
- (б) доходи та збитки від зміни вартості активів.

Інші зміни обсягів активів і зобов'язань

1.81 До інших змін обсягів активів і зобов'язань відносяться зміни, що поділяються на три основні категорії:

- (а) нормальна поява або зникнення активів не в результаті операцій;
- (б) зміни в активах чи зобов'язаннях через виняткові, непередбачені події, які за природою не є економічними;

1.82 До прикладу змін в межах категорії, про які йдеться в абзаці (а) пункту 1.81, можна віднести відкриття або виснаження ресурсів надр або природний приріст не окультурених біологічних ресурсів. До прикладів змін в межах категорії, про які йдеться в абзаці (б) пункту 1.81, можна віднести втрати активів через стихійні лиха, війни або важкі злочини. Одностороннє анулювання боргу та безоплатне вилучення активів також відносяться до категорії (б). До прикладу зміни в межах категорії, про яку йдеться в абзаці (с) пункту 1.81 можна віднести рекласифікацію інституційної одиниці з одного сектора до іншого.

Доходи і збитки від зміни вартості активів

1.83 Доходи і збитки від зміни вартості активів виникають при зміні цін на активи. Вони зустрічаються для всіх видів фінансових і нефінансових активів і зобов'язань. Доходи та збитки від зміни вартості активів нараховуються власникам активів чи зобов'язань виключно в результаті володіння активами чи зобов'язаннями протягом певного часу без будь-яких їх перетворень.

1.84 Доходи і збитки від зміни вартості активів, що вимірюються на основі поточних ринкових цін, називаються номінальними доходами та збитками від зміни вартості активів. Їх можна розкласти на нейтральні доходи й збитки від зміни вартості активів, що відображають зміни загального рівня цін, та реальні доходи та збитки від зміни вартості активів, що відображаються зміни цін на активи за межами змін загального рівня цін.

Залишки

1.85 Залишки є запасами активів і зобов'язань на певний момент часу. Залишки відображаються на початок і кінець кожного звітного періоду. Рахунки, на яких відображаються залишки, називаються баланси.

1.86 Залишки також можуть відображатися й щодо населення та зайнятості. Однак протягом звітного періоду такі залишки відображаються як середні значення. Залишки відображаються щодо всіх активів в межах системи. Тобто вони відображаються для фінансових активів і зобов'язань, а також для нефінансових активів (вироблених і невироблених). Проте, вони обмежуються лише тими активами, які використовуються у господарській діяльності та на які поширюються права власності.

Загальні риси і основні принципи

1

1.87 Отже, щодо таких активів як людський капітал і природні ресурси, які нікому не належать, залишки не відображаються.

В своїх межах система ЄСР 2010 містить вичерпні дані як щодо потоків, так і щодо залишків. Це означає, що всі зміни в залишках можна повністю пояснити за допомогою відображених потоків.

Система рахунків та зведені показники

Правила бухгалтерського обліку

1.88 На рахунку відображаються зміни вартості, що відносяться до одиниці чи сектору залежно від характеру економічних потоків, які показані на рахунку. Він має форму таблиці з двома стовпчиками. Поточні рахунки - це рахунки, на яких відображається виробництво, створення та нарахування доходів, розподіл та перерозподіл доходів, а також його використання. Рахунки нагромадження є рахунками обліку капітальних та фінансових операцій і рахунками, на яких обліковуються інші зміни обсягу.

Термінологія щодо обох сторін рахунків

1.89 Відповідно до системи ЄСР 2010 «ресурси» відображаються на правій стороні поточних рахунків, на якій обліковуються операції, що збільшують економічну вартість одиниці або сектору. У лівій частині рахунку відображаються «використання», тобто операції, що зменшують економічну вартість. На правій стороні рахунків нагромадження відображаються «зміни в зобов'язаннях і чистій вартості активів», на лівій стороні - «зміни в активах». В балансах справа представлені «зобов'язання й чиста вартість активів» (різниця між активами та зобов'язаннями), а зліва - «активи». Порівняння двох послідовних балансів показує зміни в зобов'язаннях і чистій вартості, а також зміни в активах.

1.90 ЄСР розрізняє поняття юридичного права власності та економічного права власності. Критерієм відображення передачі товарів однією одиницею іншій є передача економічного права власності однією одиницею іншій одиниці. Правовласник є одиницею, що за законом отримує всі переваги від володіння. Однак, правовласник може погодити з іншою одиницею можливість прийняття на себе останньою ризиків і вигод, пов'язаних з використанням товарів у виробництві, в обмін на узгоджену плату. За характером така угода є

фінансовою орендою, за якою платежі свідчать лише про розміщення активу в розпорядження позичальника постачальником. Наприклад, якщо банку належить юридичне право власності на літак і він вступає в угоду фінансової оренди з авіакомпанією, яка здійснюватиме експлуатацію літака, авіакомпанія розглядатиметься власником літака з точки зору всіх операцій на рахунках. У той же час, відображається придбання авіакомпанією літака, надання кредиту банком авіакомпанії у розмірі майбутньої суми заборгованості за використання літака.

Подвійний запис/четверний запис

1.91 Для одиниці або сектору національні рахунки ґрунтуються на принципі подвійного запису. Кожна операція записується двічі: один раз у вигляді ресурсів (або зміни зобов'язань), а другий - у вигляді використання (або зміни активів). Підсумок операцій, що відображаються як ресурси чи зміни в зобов'язаннях та підсумок операцій, що відображаються як використання чи зміни в активах мають дорівнювати - це дозволяє перевіряти узгодженість рахунків.

1.92 Національні рахунки (разом з усіма одиницями і секторами) мають ґрунтуватися на принципі четверного запису, оскільки більшість операцій передбачають участь двох інституційних одиниць. Кожна операція відображається двічі кожним з контрагентів, що беруть участь. Наприклад, соціальна допомога, що сплачується готівкою державною одиницею на користь домогосподарства, відображається на рахунку уряду як використання в статті перекази та негативне придбання активів в статті валюти і депозитів. На рахунках сектору домашніх господарств вона відобразатиметься як ресурс в статті перекази та придбання активів в статті валюти і депозитів.

1.93 Операції в межах однієї одиниці (наприклад, споживання продукції одиницею, яка виробила її) вимагають тільки двох записів, сума яких має бути визначена оцінним шляхом.

Оцінка

1.94 За винятком деяких змінних, що стосуються населення та праці, система ЄСР 2010 показує всі потоки та залишки в грошовому вираженні. Потоки й залишки вимірюються у відповідності до їх мінусової вартості, тобто вартості, за якою потоки і залишки можуть або могли б бути обміняні за готівку. Таким чином, базою оцінки в ЄСР є ринкові ціни.

1.95 Для монетарних операцій, залишків готівки та зобов'язань, необхідні значення є доступними безпосередньо. У більшості інших випадків, найкращий метод оцінки полягає у визначенні ринкових цін на аналогічні товари, послуги або активи. Цей метод використовується, наприклад, для бартеру та послуг житла, займаного власниками. За відсутності ринкових цін на аналогічну продукцію, наприклад, у випадку неринкових послуг, що виробляються урядом, оцінка проводиться шляхом підсумовування витрат виробництва. У разі відсутності ринкової ціни, яка може слугувати базою, та відсутності витрат, потоки та залишки можуть оцінюватися за дисконтованою вартістю очікуваних майбутніх доходів. Останній метод слід використовувати тільки в крайньому випадку.

1.96 Залишки оцінюються в поточних цінах на момент складення балансу, а не на момент виробництва чи придбання товарів та активів, що утворюють залишки. Залишки варто оцінювати за їх розрахунковою обліковою поточною вартістю придбання або за витратами на виробництво.

Особливі випадки оцінки продукції

1.97 Через транспортні витрати, торгові націнки та податки за вирахуванням субсидій на продукцію у виробника й споживача певного продукту підхід до його оцінки дещо відрізнятиметься. З метою максимального наближення до оцінок контрагентів у системі ЄСР 2010 всі використання відображаються в цінах покупця, які включають транспортні витрати, торгові націнки та податки за вирахуванням субсидій щодо продукції, а відпуск продукції відображається в базових цінах, які не включають ці статті витрат.

1.98 Імпорт та експорт продукції відображається за митною вартістю. Сукупний импорт та експорт оцінюються на митному кордоні експортера або за ціною франко-борт (FOB). Витрати на транспортування за кордоном та страхові послуги між кордоном імпортера і кордоном експортера не включаються до вартості товарів, а відносяться до послуг. Оскільки для всієї номенклатури товару отримання детальної розшифровки цін франко-борт може бути неможливою, в деталізованих таблицях імпортовані товари відображаються за митними цінами на митному кордоні імпортера (ціна CIF). Всі витрати на транспорт та страхові послуги до кордону імпортера включаються у вартість імпортованих товарів. Оскільки ці послуги передбачають використання внутрішніх послуг, то

Оцінка в постійних цінах

1.99 Оцінка в постійних цінах передбачає оцінку потоків і залишків у певному звітному періоді за цінами попереднього періоду. Метою оцінки в постійних цінах є розкладення змін у значеннях потоків і залишків з часом на зміни ціни і зміни обсягу. Потоки і залишки в постійних цінах описуються в натуральному вираженні.

1.100 Існує багато видів потоків і залишків, наприклад, дохід, не має власних величин ціни і кількості. Однак купівельну спроможність таких змінних можна розрахувати індексуванням поточних значень за допомогою відповідного індексу цін, наприклад, індексу цін для кінцевого національного використання, за винятком змін запасів. Індексовані потоки й залишки також відображаються в реальному вираженні. Прикладом є реальний наявний дохід.

Момент відображення

1.101 Потоки відображаються за методом нарахування. Тобто, при створенні, перетворенні або зникненні економічної цінності або при виникненні, перетворенні чи скасуванні вимог і зобов'язань.

1.102 Випуск продукції відображається в момент виробництва, а не в момент оплати покупцем. Продаж активу відображається при переході активу до іншого власника, а не при здійсненні відповідного платежу. Відсотки відображаються в тому звітному періоді, за який вони нараховуються, незалежно від того, чи оплачуються вони в цьому періоді. Порядок відображення за методом нарахування застосовується до всіх потоків, як монетарних, так і немонетарних або в межах одиниці, а також до всіх потоків між одиницями.

1.103 В окремих випадках може виникнути необхідність відійти від цього методу для податків або інших потоків, що стосуються сектора державного управління, які часто на рахунках уряду відображаються за касовим методом. Процедура точного перетворення таких потоків з касового методу на метод нарахування може бути ускладненою - в цих випадках можна використовувати наближений метод.

1.104 Як виняток із загальних правил, які регулюють порядок відображення податків і соціальних внесків, що сплачуються до органів державного управління, вони можуть відображатися або за вирахуванням тієї частини, що навряд чи буде отримана, або, якщо ця частина включається, вона має бути вирахована

Загальні риси і основні принципи

в тому ж звітному періоді через переказ капіталу від органів державного управління до відповідних секторів.

- 1.105 Потоки мають відображатися в один момент часу всіма інституційними одиницями, що беруть участь, і на всіх рахунках. Інституційні одиниці не завжди застосовують однакові правила бухгалтерського обліку. Навіть, якщо вони це роблять, можуть відбутися відмінності в самому запису з таких практичних міркувань, як затримка в повідомленні інформації. Тому, контрагенти, що беруть участь, можуть відображати операції в різні моменти часу. Ці невідповідності усуваються за допомогою коригувань.

Консолідація та взаємна компенсація

Консолідація

- 1.106 Консолідація означає виключення з використання та ресурсів операцій, які відбуваються між одиницями при групуванні одиниць, а також виключення взаємних фінансових активів і зобов'язань. Це зазвичай відбувається при об'єднанні рахунків підгалузей сектора державного управління.
- 1.107 В принципі, потоки і залишки між утворюючими одиницями в межах підгалузей або секторів не повинні консолідуватися.
- 1.108 Проте, консолідовані рахунки можуть складатися для цілей додаткових презентацій чи аналізу. Інформація про операції таких підгалузей з іншими підгалузями (секторами) та відповідне «зовнішнє» фінансове становище може бути більш значущим у порівнянні з загальними валовими показниками.
- 1.109 Крім того, рахунки й таблиці, в яких відображаються відношення кредитора та боржника, надають детальну картину про фінансування економіки й вважаються дуже корисними з метою визначення каналів, якими фінансові надлишки переходять від кінцевих кредиторів кінцевим позичальникам.

Взаємна компенсація

- 1.110 Окремі одиниці або сектори можуть відображати ту ж саму операцію як використання і як ресурси (наприклад, вони обидва сплачують і отримують відсотки) та той же фінансовий інструмент як актив і як зобов'язання. ЄСР застосовує валовий метод відображення, не беручи до уваги ступінь взаємної компенсації, який визначається в самих класифікаціях.

- 1.111 Взаємна компенсація передбачається багатьма категоріями операцій, найвизначнішим прикладом яких є «зміна запасів», яка ґрунтується на важливому аспекті загального накопичення капіталу з точки зору аналітики, а не на відслідковуванні щоденних надходжень та вилучень. Точно так, не враховуючи рідкісні винятки, на рахунку фінансових операцій та рахунку інших змін активів відображається збільшення активів і пасивів за чистим методом, що визначає остаточні наслідки таких потоків на кінець звітного періоду.

Рахунки, балансуючі статті та зведені показники

- 1.112 У одиниць або груп одиниць на різних рахунках відображаються операції, які пов'язані з певним аспектом економічного циклу (наприклад, виробництво). На рахунку виробництва щодо операцій неможливо показати балансуючу суму в результаті використання та ресурсів без введення балансуючої статті. Так само, балансуючу статтю (чиста вартість активів) необхідно ввести для сукупних активів і сукупних зобов'язань інституційної одиниці або сектора. За своєю природою балансуючі статті є значимим показником економічної продуктивності. Якщо їх підсумувати для всієї економіки, вони стають важливими зведеними показниками.

Послідовність рахунків

- 1.113 Система ЄСР 2010 ґрунтується на послідовності взаємопов'язаних рахунків. Повний набір послідовності рахунків для інституційних одиниць і секторів складається з поточних рахунків, рахунків нагромадження та балансів.
- 1.114 На поточних рахунках ведеться облік виробництва, створення, розподілу та перерозподілу доходу та використання такого доходу в вигляді кінцевого споживання. На рахунках нагромадження обліковуються зміни в активах та зобов'язаннях, а також зміни чистої вартості активів (різниця між активами та зобов'язаннями для будь-якої інституційної одиниці або групи одиниць). У балансах ведеться облік залишків активів та зобов'язань і чистої вартості активів.
- 1.115 Послідовність рахунків для місцевих ООВД та галузей є дещо скороченою й включає перші поточні рахунки: рахунок виробництва та рахунок утворення доходів, балансуючою статтею щодо яких є операційний прибуток.

Рахунок товарів і послуг

- 1.116 На рахунку товарів і послуг на рівні всієї економіки або груп продукції ведеться облік сукупних ресурсів (випуск та імпорт продукції) і використання товарів та послуг (проміжне споживання, кінцеве споживання, зміна запасів, валове нагромадження основного капіталу, придбання мінус вибуття цінностей та експорт). Цей рахунок не є рахунком у тому ж розумінні, що й інші рахунки послідовності, та не створює балансує статтю, яка передається до наступного рахунку послідовності. Швидше він представляє в формі таблиці бухгалтерську тотожність, за якою пропозиція дорівнює попиту для всіх товарів і груп товарів економіки.

Рахунок решти світу

- 1.117 На рахунку решти світу ведеться облік операцій між інституційними одиницями-резидентами та інституційними одиницями-нерезидентами, а також відповідні залишки активів і зобов'язань.

Оскільки решта світу відіграє таку ж саму роль в обліковій структурі, що й інституційний сектор, рахунок решти світу створюється з точки зору решти світу. Ресурсом для решти світу є

Загальні риси і основні принципи

використання для економіки в цілому, і навпаки. Якщо балансує стаття має позитивне значення, це означає профіцит решти світу та дефіцит економіки в цілому, і навпаки, якщо балансує стаття має негативне значення.

Рахунок решти світу не схожий на інші секторальні рахунки, оскільки на ньому не відображаються всі операції решти світу, а тільки ті операції, в яких бере участь контрагент, щодо країни якого здійснюється статистичне спостереження.

Балансує статті

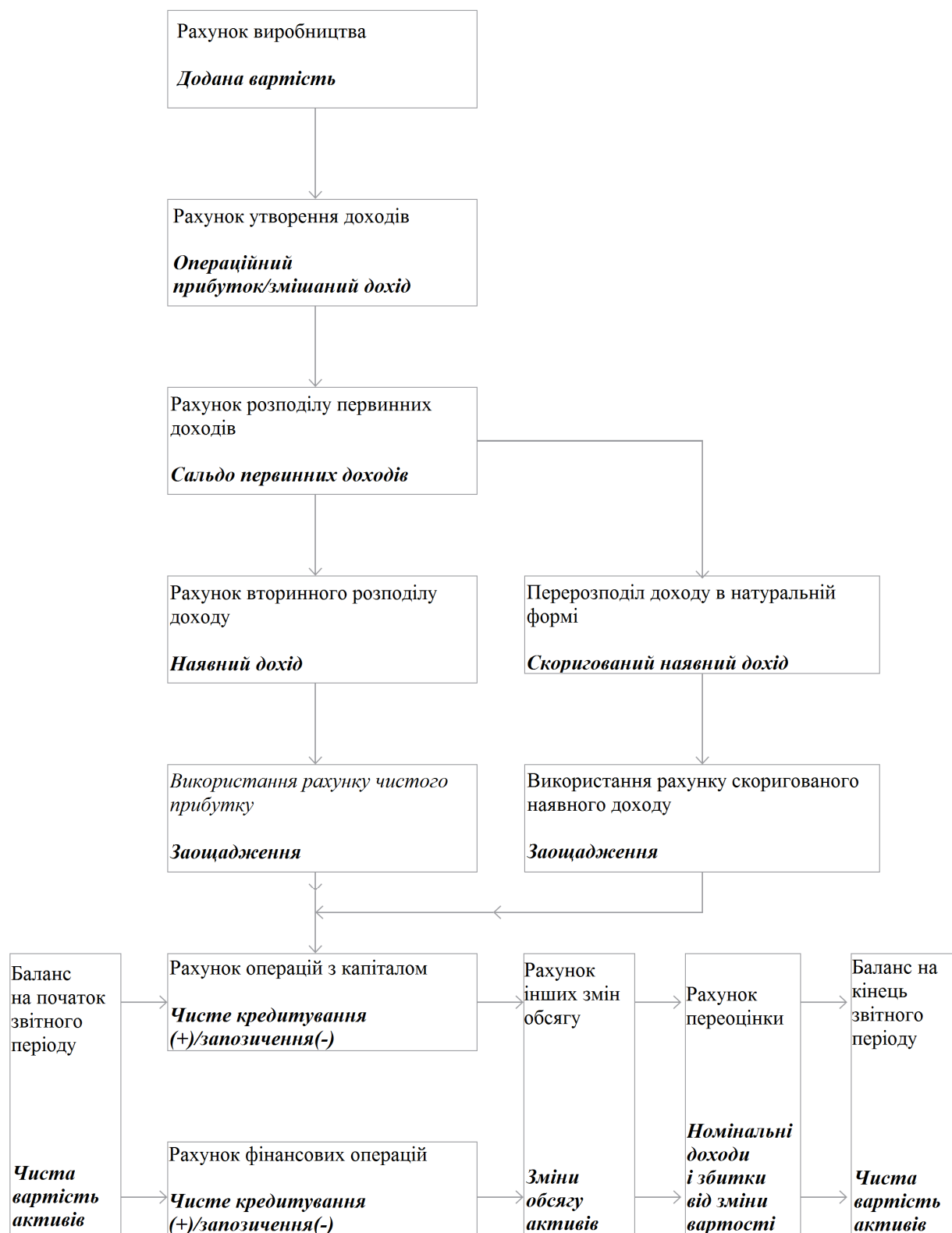
- 1.118 Балансує стаття розраховується вирахуванням підсумкового значення записів на одній стороні рахунку з підсумкового значення на іншій стороні.

Балансує статті містять великі обсяги інформації і включають деякі з найважливіших записів на рахунках, що видно з наступних прикладів балансує статей: додана вартість, операційний прибуток, наявний дохід, заощадження, чисте кредитування/чисте запозичення.

В наступній діаграмі показана послідовність рахунків у вигляді потоків, а кожна балансує стаття виділена жирним шрифтом.

Загальні риси і основні принципи

Діаграма послідовності рахунків

- 1.119 Перший рахунок у послідовності - це рахунок виробництва, на якому відображається випуск продукції та ресурси щодо виробничого процесу, а додана вартість є балансуною статтею.
- 1.120 Додана вартість переноситься на наступний рахунок, який є рахунком утворення доходів. На ньому відображається оплата праці найманих працівників, а також податки, що підлягають сплаті до уряду внаслідок виробництва, при цьому операційний прибуток (або змішаний дохід само зайнятих осіб сектора домашніх господарств) може бути розрахований як балансуна стаття для кожного сектора. Цей крок необхідний для вимірювання суми доданої вартості, що залишається у виробничому секторі у вигляді операційного прибутку або змішаного доходу.
- 1.121 Надалі додану вартість, з розбивкою на оплату праці найманих працівників, податки та операційний прибуток/змішаний дохід разом з цією розбивкою переносять на рахунок розподілу первинних доходів. Розбивка дозволяє віднести кожен факторний дохід на приймаючий сектор, на відміну від виробничого сектора. Наприклад, вся оплата праці найманих працівників відноситься на сектор домашніх господарств та сектор решти світу, а операційний прибуток залишається в секторі корпорацій, де він і був створений. На цьому рахунку також відображаються потоки доходів від власності в напрямку до сектору та від сектору, при цьому балансуною статтею є сальдо первинних доходів, що надходить до сектору.
- 1.122 На наступному рахунку відображається перерозподіл цих доходів за рахунок трансфертів: рахунок вторинного розподілу доходів. Основними інструментами перерозподілу є державні податки на та соціальні пільги, що застосовуються до сектора домашніх господарств. Наявний дохід є балансуною статтею.
- 1.123 Основна послідовність основних рахунків переноситься на рахунок використання наявного доходу - рахунок, який відноситься до сектору домашніх господарств, оскільки він виникає при відображенні кінцевих витрат домашніх господарств, при цьому заощадження домогосподарств стають балансуною статтею.
- 1.124 Водночас створюється паралельний рахунок - рахунок перерозподілу доходу в натуральній формі. Цей обліковий запис має конкретну мету, що полягає у відображенні соціальних трансфертів в натуральній формі у вигляді умовно нарахованого переказу від державного сектору до сектора домашніх господарств, при цьому, дохід домогосподарств збільшується на суму окремих державних послуг. На наступному рахунку (використання скоригованого наявного доходу) використання домогосподарством наявного доходу збільшується на суму, що дорівнює сумі, яку б сектор домашніх господарств сплатив при придбанні індивідуальних послуг, що надаються урядом. Ці дві суми компенсуються і балансуною статтею є заощадження, на кшталт заощаджень в основній послідовності рахунків.
- 1.125 Заощадження переноситься на рахунок операцій з капіталом, на якому воно використовується для фінансування накопичення капіталу, що забезпечує перекази капіталу в напрямку до та від секторів. Недостатньо витрачені або перевитрачені кошти при придбанні реальних активів призводять до чистого кредитування або чистого запозичення балансуною статтею. Чисте кредитування є надлишком, переданим в користування, а чисте запозичення - це фінансування дефіциту.
- 1.126 В кінцевому підсумку досягається узгодженість рахунків фінансових операцій, на яких детальне кредитування й запозичення кожного сектора формується таким чином, що спостерігається балансуна стаття у вигляді чистого кредитування або чистого запозичення. Вона має точно відповідати балансуній статті у вигляді чистого кредитування/запозичення для рахунку операцій з капіталом, а будь-яка різниця повинна бути розбіжністю в вимірюванні між реальним і фінансовим записом господарської діяльності.
- 1.127 При аналізі нижнього рядка діаграми рахунок з лівого боку є балансом на початок звітної періоду, на якому відображається рівень всіх активів і зобов'язань, як реальних, так і фінансових, на початок встановленого періоду. Багатство економіки вимірюється чистою вартістю її активів (активи мінус зобов'язання) й це показано в нижній частині балансу.
- 1.128 При переміщенні зліва направо у напрямку від залишків на початок звітної періоду відображаються різні зміни в активах і зобов'язаннях, які відбуваються в періоді складення рахунку. Рахунок операцій з капіталом і рахунок фінансових операцій показують зміни в результаті операцій з реальними активами та фінансовими активами й зобов'язаннями відповідно. При відсутності інших наслідків це дозволило б моментально розрахувати залишки на кінець звітної періоду, додавши зміни до залишків на початок звітної періоду.
- 1.129 Проте, зміни можуть виникнути за межами економічного циклу виробництва й споживання, та такі зміни вплинуть на вартість активів і зобов'язань у останньому періоді. Одним типом змін є зміна обсягу активів: реальні зміни основного капіталу, викликані подіями, не пов'язаних з економікою. Прикладом може бути катастрофічні збитки через великий землетрус,

коли знищуються значні обсяги активів не через економічної операції обміну чи передачі. Збитки мають відображатися на рахунку інших змін обсягу, щоб врахувати більш низькі обсяги активів у порівнянні з тими, що очікувалося, виходячи тільки з економічних подій. Другий варіант зміни вартості активів (і зобов'язань) у результаті операцій, які не є економічними, полягає в зміні ціни в результаті доходів і збитків від зміни вартості активів щодо залишку наявних активів. Ці зміни відображаються на рахунках переоцінки. Урахування цих двох додаткових наслідків для обсягів залишку активів і зобов'язань дозволяє оцінювати значення балансу на кінець звітного періоду на рівні значень на початок звітного періоду з урахуванням нижніх рахунків в нижньому ряду на малюнку.

Зведені показники

1.130 Зведені показники є складовими значеннями, що вимірюють результат діяльності всієї економіки, наприклад: обсяг виробництва, додана вартість, наявний дохід, кінцеве споживання, заощадження, накопичення капіталу тощо. Хоча розрахунок зведених показників не є єдиною задачею ЄСР, вони важливі в якості сумарних показників для цілей макроекономічного аналізу та порівняння в часі та просторі.

1.131 Різниця між двома типами зведених показників:

(а) зведені показники, що відносяться безпосередньо до операцій згідно ЄСР 2010, як-от виробництво товарів і послуг, кінцеве споживання, валове нагромадження основного капіталу, оплата праці працівників тощо;

(б) зведені показники, що представляють собою балансує статті в рахунках, як-от, ВВП у ринкових цінах, операційний прибуток по економіці в цілому, ВНД, національний наявний дохід, заощадження, поточне зовнішнє сальдо та чиста вартість активів по економіці в цілому (національне багатство).

1.132 Існують важливі особливості використання показників національних рахунків на душу населення. Для таких великих зведених показників, як ВВП або національний дохід, чи кінцеве споживання домашніх господарств, зазвичай використовується знаменник у вигляді загального населення (резидентів). При поділі рахунків або частини рахунків домогосподарств на підгалузі використовуються дані про число домогосподарств та кількість осіб, що належать до кожної підгалузі.

ВВП: ключовий зведений показник

1.133 ВВП є одним з ключових зведених показників в ЄСР.

ВВП є оцінкою загальної економічної активності, відбувається на економічній території, що призводить до випуску продукції, яка задовольняє кінцеві потреби економіки. Є три способи вимірювання ВВП за ринковими цінами:

(1) виробничий підхід, за яким додаються підсумкові значення по всіх видах діяльності, які виробляють товари та послуги, збільшені на суму податків за винятком субсидій на товари;

(2) підхід витрат, за яким підсумовуються всі кінцеві витрати, здійснені або через споживання кінцевого випуску продукції економіки, або створення доданої вартості, збільшені на суму експорту та зменшені на суму імпорту товарів і послуг;

(3) підхід доходів, за яким підсумовується весь дохід, зароблений в процесі виробництва товарів і послуг, збільшений на суму податків на виробництво та імпорт за вирахуванням субсидій.

1.134 Ці три підходи вимірювання ВВП також відображають різні способи аналізу ВВП з точки зору компонентів. Додана вартість може бути розбита по інституційним секторам за видами діяльності або галузями, які збільшують загальний обсяг у цілому, наприклад: сільське господарство, обробна промисловість, будівництво, послуги тощо.

Кінцеві витрати можуть деталізуватися за видами: витрати домогосподарств, кінцеві витрати НУОД, кінцеві витрати уряду, а також зміни товарно-матеріальних запасів, нагромадження основного капіталу та експорт за вирахуванням вартості імпорту.

Сукупна сума отриманого доходу може розбиватися за видами доходів: компенсація зайнятості та операційний прибуток.

1.135 Для отримання найкращої оцінки ВВП існує сенс використовувати елементи цих трьох підходів у основі ресурсів та використання. Це дозволяє узгоджувати оцінки доданої вартості та доходів за галузями та урівнювати попит і пропозицію на товари. Такий інтегрований підхід забезпечує узгодженість між

компонентами ВВП і більш точну оцінку обсягів ВВП у порівнянні з використанням тільки одного з трьох підходів. Шляхом вирахування споживання основного капіталу з ВВП отримуємо чистий внутрішній продукт (ЧВП) за ринковими цінами.

Основа «витрати - випуск»

1.136 Основа «витрати - випуск» об'єднує компоненти валової доданої вартості (ВДВ), ресурсів та обсягів виробництва галузі, попиту та пропозиції щодо товарів, а також структуру використання й ресурсів по інституційним секторам економіки. Ця основа розбиває економіку з метою відображення операцій щодо всіх товарів і послуг між галузями та кінцевими споживачами протягом одного періоду (наприклад, кварталу або року). Інформація може бути представлена за допомогою двох способів:

- (а) таблиці ресурсів та використання;
- (б) симетричні таблиці витрат і випуску.

Таблиці ресурсів та використання

1.137 Таблиці ресурсів та використання показують ситуацію у всій економіці за галузями (наприклад, автомобільна промисловість) та товарів (наприклад, спортивні товари). У таблиці показуються зв'язки між компонентами ВДВ, ресурсами та обсягами виробництва галузі, а також попит і пропозиція товару. Таблиці ресурсів та використання поєднують різні інституціональні сектори економіки (наприклад, державних корпорацій) з наведенням деталізації щодо імпорту та експорту товарів і послуг, державних витрат, витрат домогосподарств і організацій НУОД, а також накопичення капіталу.

Загальні риси і основні принципи

1.138 Підготовка таблиць ресурсів та використання дозволяє здійснювати аналіз послідовності й узгодженості компонентів національних рахунків у межах основи з одним напрямком деталізації, а застосовуючи компоненти трьох підходів при оцінці ВВП (тобто виробництво, доходи і витрати) дозволяє визначити єдину оцінку ВВП.

1.139 При визначенні тотожності за комплексним підходом таблиці ресурсів та використання також забезпечують узгодженість і послідовність поєднання наступних трьох рахунків:

- (1) рахунок товарів і послуг;
- (2) рахунок виробництва (по галузях і по інституційним секторам) та
- (3) рахунок утворення доходів (по галузях і по інституційним секторам).

Симетричні таблиці витрат і випуску

1.140 Симетричні таблиці витрат і випуску походять з даних таблиць ресурсів та використання та інших додаткових джерел для формування теоретичної основи для подальшого аналізу.

1.141 В цих таблицях містяться симетричні (товар до товару, галузь до галузі) таблиці, зворотна Леонтієва та інші інструменти діагностичного аналізу на кшталт коефіцієнту виробництва. В цих таблицях окремо показується споживання вітчизняних та імпортованих товарів і послуг, що забезпечує теоретичну основу для подальшого структурного аналізу економіки, у тому числі складу та впливу змін в кінцевому попиті на економіку.